

Ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning på grundnivå (SOU 2017:20)

(Dnr U2017/01213/UH)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ställer sig i stort positiv till utredningens förslag. Ett enklare och mer överblickbart tillträdessystem där gymnasieskolan ska vara huvudvägen till högskola men där möjligheten till livslångt lärande förstärks är i grunden positivt. Men myndigheten ser också vissa utmaningar med denna balansgång.

Utifrån ungdomspolitikens mål om ungas lika rätt till goda levnadsvillkor ska alla unga ska ha likvärda möjligheter att studera på högre nivå och kunna etablera sig i arbetslivet. Myndigheten har i flera studier visat hur elever med sämre skolresultat eller som hoppar av skolan får betydligt svårare att få ett arbete eller studera vidare jämfört med dem som slutför sin utbildning med behörighet till högre studier. Gymnasieskolans undervisningsform passar inte alla elever. Därför ser myndigheten positivt på förslagen om ett tillträdessystem med flera vägar till högskolan. En fortsatt individuell prövning av reell kompetens genom validering och införandet av ett nationellt behörighetsprov kan till exempel öka möjligheten för de unga som inte lyckats i gymnasieskolan eller som kommer från andra länder och därigenom saknar meriter från det svenska skolväsendet. Den föreslagna förenklingen av tillträdessystemet och tydliggörandet av kraven för att kunna tillgodogöra sig en högskoleutbildning kan gynna unga med bakgrund från studieovana hem att läsa på högskolan och på så sätt minska snedrekryteringen.

Förslaget att varje lärosäte ska få sätta upp lokala urvalsgrunder för den särskilda behörigheten för generella examina och fristående kurser riskerar dock, tväremot utredningens syfte, att göra tillträdessystemet mer svårtytt. Elever kan genom förslaget få svårare att få kunskap om och överblicka vilka behörighetskrav som gäller för olika utbildningar. Utmaningarna kan bli särskilt stora för elever som

kommer från mer studieovana familjer. Förslaget ställer ökade krav på studie- och yrkesvägledarna att informera om de nya reglerna och den eventuella variationen mellan de olika lärosätenas krav. Myndigheten har i tidigare studier pekat på studie- och yrkesvägledarnas viktiga roll för att underlätta ungas övergångar mellan skola och högre studier samt arbetsliv och att denna roll kan behöva stärkas. Utredningens förslag innebär ytterligare utmaningar för studie- och yrkesvägledningen, men studie- och yrkesvägledarnas roll berörs i liten utsträckning i utredningen.

Överlag saknar myndigheten ett tydligare ungdomsperspektiv i utredningen. Enligt ungdomspolitikens ungdomsperspektiv bör unga betraktas som en mångfald individer, stödjas att bli självständiga och ha möjlighet att vara delaktiga i samhällets beslut. Alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar bör ha ett ungdomsperspektiv. Ungas egna röster, till exempel elevernas syn på sin nuvarande situation och hur de ser på konsekvenserna av de lagda förslagen, saknas dock till stor del i utredningen. Enligt utredningen har möte skett med elever i tre gymnasieskolor och med representanter från Sveriges förenade studentkårer, men resultatet av dessa möten beskrivs i liten utsträckning. Om utredningen hade intervjuat fler unga, exempelvis högskolestudenter som inte representerar SFS, och om analyserna av intervjuerna hade varit djupare kunde dessa analyser ha bidragit till fler, nya perspektiv på utredningens frågeställningar.

Myndigheten saknar också en djupare analys av vad förslagen innebär för jämställdheten bland högskolestudenter. Då utredningen föreslår en minskning av högskoleplatser som fördelas på grundval av resultat från högskoleprovet, från minst en tredjedel till minst 15 procent, finns det en risk att den redan sneda könsfördelningen bland högskolestudenter snarare ökar än minskar. Tjejer är redan nu i majoritet bland högskolestudenter. Eftersom tjejer överlag har bättre resultat i gymnasiebetyg medan killar överlag har bättre resultat på högskoleprovet riskerar killarna att få ytterligare svårare att komma in på högskoleutbildningarna. Utredningen tar också upp denna risk, men myndigheten saknar en djupare analys av följderna och mer utvecklade, konkreta förslag för att motverka risken för ökad ojämställdhet. Att minska högskoleprovets del i urvalet kan också minska möjligheten för de unga som inte klarat gymnasieskolan så bra att få en andra chans att komma in på en önskad utbildning genom ett bra högskoleprovsresultat. Gymnasietiden är för unga en tid av vuxenblivande och det kan finnas många skäl till att elever inte får ett bra gymnasiebetyg. Därför är det viktigt att unga får fler vägar än gymnasiebetyget för att kunna nå högskolan.

Myndigheten vill till sist uppmärksamma utredningen på risken med ett avskaffande av meritpoängssystemet. Myndighetens ser positivt på att ett sådant

avskaffande kan innebära en mindre stress för elever. Den psykiska ohälsan bland unga, och inte minst tjejer, som bland annat beror på stress i skolan har myndigheten beskrivit i flera rapporter. Men ett avskaffande av meritpoängssystemet kan också, som utredningen nämner, innebära en kvalitetssänkning bland elever då det inte blir lika givande att läsa meritkurser som moderna språk och mer avancerade kurser i matematik och engelska. Om färre elever läser dessa kurser för att de inte längre ger samma fördelar för att komma in på högskolan blir kunskapsnivån bland gymnasieelever och i förlängningen högskolestudenter lägre. Utredningens hållning att det inte är tillsättningsystemets roll att få elever att läsa vissa ämnen utan att det bör lösas på annat sätt är i sig rimlig. Men myndigheten vill poängtera vikten av att grundligen utreda och att hitta en lämplig lösning på detta dilemma innan beslut om ett sådant avskaffande tas. I övrigt har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inga synpunkter.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Utredare Fabian Sjö har varit föredragande. Avdelningschef Pontus Ekstedt har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Fabian Sjö
utredare